

Стратегія управління корпоративними конфліктами на сучасному етапі розвитку сільськогосподарських підприємств вимагає зміни ролі інститутів аграрного соціуму. Для регулювання таких конфліктів необхідно виважено переходити від домінування короткострокових (найчастіше неузгоджених) цілей стосовно окремих груп агентів до найбільш прийнятної сценарію довгострокового розвитку. Обґрунтована необхідність видозміни функції держави при цьому, основою чого повинна стати медіаторна (посередницька) роль, спрямована на вирішення протиріч між корпоративними власниками підприємств нового типу, місцевими громадами, персоналом підприємств і т.д.; у цьому ж контексті новою повинна бути функція сільських рад щодо захисту інтересів селян і громад, яка реалізовуватиметься при визначенні подібних контрактних умов. Практичне вирішення проблеми полягає у вдосконаленні контрактних відносин в межах системи відносин: сільськогосподарське підприємство – громада – мажоритарні акціонери – міноритарні акціонери (селяни – власники паїв), що стосується як шляхів вирішення проблеми, так механізмів і способів контролю за управлінням бізнесом і передбачає фіксацію співвідношення часток прибутку на споживання, відтворення, розвиток бізнесу та соціальної інфраструктури.

ТРАНСФОРМАЦІЇ В АГРАРНОМУ ВИРОБНИЦТВІ І ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ АПК УКРАЇНИ

*Губенко В.І., д.е.н., проф., зав. кафедрою менеджменту ЗЕД,
Білоцерківський НАУ*

В Україні з усіх галузей економіки тільки агропромисловий комплекс, який у 1998-1999 рр. і в 2008-2009 рр. був останнім втягнутий у кризові процеси, має можливість першим вийти з кризи, незважаючи на величезні втрати від диспаритету цін на свою продукцію і продукцію для нього (до 160 млрд дол. США). Головним чинником стабілізації виробництва та зростання експорту продукції АПК має бути система випереджувальних заходів відносно процесів, що відбуватимуться в післякризовий період на світовому ринку та в Україні, головним з яких і довготерміновим буде зростання попиту на продукти харчування й глобальне перманентне підвищення цін на них, виходячи з наявних світових тенденцій зменшення виробництва зерна та інших продуктів і чотирьохразового в останнє десятиріччя перевищення темпів зростання глобального зовнішньоторговельного обігу над темпами зростання

виробництва продуктів харчування. Значний вплив на розвиток зовнішньоторговельних відносин АПК України має рівень цін в Україні і країнах-партнерах, тому реструктуризація зовнішнього і внутрішнього продовольчих ринків вимагає встановлення середньої ринкової ціни, що формується на території України і в країнах-партнерах по торгівлі. Це призведе до того, що вітчизняні підприємства харчової промисловості конкуруватимуть, вишукуючи внутрішні резерви для створення конкурентоспроможної продукції.

Першочергового значення в конкурентній боротьбі набуває забезпечення якості і безпеки харчових продуктів. У більшості країн-партнерів України по торгівлі харчовими продуктами застосовуються сучасні методи менеджменту за вимогами стандартів серії ISO 9000 і безпеки на основі принципів системи HACCP, але в Україні законодавством не врегульовано питання надання пільг товаровиробникам, які впроваджують названі системи, що створює ситуацію, в якій значна частина підприємств не зможе впровадити зазначену вище систему і вони не будуть конкурентоспроможними на зовнішніх ринках [1, с.58]. Невирішеним також є створення національної нормативної документації, гармонізованої з європейськими та міжнародними стандартами. Крім того, недосконалість системи захисту внутрішнього продовольчого ринку нестандартними методами, до яких належить технічне регулювання, що застосовується в країнах ЄС, призводить до зниження конкурентоспроможності продукції харчової промисловості як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках. Забезпечення конкурентних переваг вітчизняної продукції на зовнішніх і внутрішньому ринках викликає необхідність внесення змін в аграрну політику щодо розширення кількості зовнішніх ринків, реструктуризацію та активізацію інвестиційних процесів [2, с.8].

Основою внутрішнього аграрного ринку є виробництво сільськогосподарської продукції вітчизняними товаровиробниками, яке формує продовольчу безпеку країни, що передбачає захищеність життєво важливих інтересів громадян, за якої держава гарантує фізичну й економічну доступність до життєво важливих якісних та безпечних продуктів харчування, підтримує стабільність продовольчого забезпечення населення і забезпечує продовольчу незалежність держави [3, с.13]. Розвиток внутрішнього продовольчого ринку тільки внаслідок зростання виробництва вітчизняних товарів не дасть бажаних результатів у зв'язку з тим, що Україна, ставши членом СОТ, активізуватиме розвиток зовнішньоекономічних відносин за допомогою стратегічної структурної перебудови та удосконалення механізму регулювання.

Світова криза в якості зовнішнього чинника суттєво вплинула на українську економіку, спровокувавши проблеми, що виштовхнули країну на 56 (передостаннє) місце в рейтингу конкурентоспроможності країн світу за 2009р., який здійснював Міжнародний інститут розвитку менеджменту (IMD Lausanne) [5, с.9]. Але ще з докризових часів економічного зростання Україна демонструвала в рейтингу 54 місце у 2008р. і 56 із 57 місця у 2009р. Серед критичних відставань України тільки у 2009р. з'явилися нестійкість економіки до економічних циклів – останнє місце; негативний вплив обмінного курсу на конкурентоспроможність підприємств – передостаннє місце та негативний вплив політики Нацбанку на економічний розвиток – передостаннє місце. Спостерігається також небезпечна тенденція – тупцювання економіки країни на останніх та передостанніх місцях у підгрупах показників, що є ключовими у конкурентоспроможності, – це «Інституційні рамки», «Бізнес-законодавство» та «Фінанси»[5,с.9].

За останні 10 років (2000-2009 рр.) Україна за темпами міжнародної торгівлі товарами та послугами перевищила світові тенденції: зовнішньоторговельний обіг товарами за цей період зріс більше ніж у 5 разів, з них експорт – у 4,61 рази. При цьому зовнішньоторговельне сальдо України, починаючи з 2004 р., є від'ємним і склало у 2008 р. 18532 млн. дол. США, або зросло порівняно з 2000 і 2007 р. на 17916 і 7110 млн. дол. США, за 10 міс. 2009 р. ще зросло більше ніж на 1 млрд.дол. США, відповідно, що і стало однією з причин кризи (табл.1).

ВВП АПК України за 2006-2008 рр. зріс на 36,8% і склав у 2008 р. 132,9млрд грн., в порівнянні з 2007р. - на 17,5 %, за 10 міс. 2009р. в порівнянні з відповідним періодом 2008р. – на 0,1%.

Агропромисловий комплекс України є експортоорієнтованою галуззю, питома вага його експорту у 2008р. склала 47% до ВВП і займає за цим показником третє місце в країнах Європи після Франції і Німеччини, в яких експорт продукції галузі складає 55 і 50% від ВВП відповідно.

Критерії, які необхідно враховувати в умовах кризових процесів, прогнозуючи можливі втрати і здобутки в ході здійснення зовнішньоторговельних відносин, є співвідношення між експортом та імпортом товарів і коефіцієнт покриття, які у 2008р. в економіці України були від'ємними й склали, відповідно -1,22 і -0,82; по АПК співвідношення експорт–імпорт у 2008 р. склало 1,67 за 10 місяців 2009р – 1,88. За всю новітню історію України (1991-2009рр.) зовнішньоторговельне сальдо АПК завжди було додатнім у 2008р. склало 4526 млн. дол.. США, за 10 міс. 2009 р. – 3727 млн. дол. США, що більше відповідного періоду 2008р. на 73 млн. дол. США або на 2,1%.

Таблиця 1

**Виробництво, ЗТО, експорт, імпорт та внутрішні баланси
основних харчових продуктів (млн. дол. США, тис.т)**

Показники	2000	2003	2005	2007	2008	2008 % (+,-) до:	
						2000р.	2007р.
ЗТО України	29484	46087	70364	109918	148668	504,0	135,2
у т.ч. АПК у структур. ЗТО України, %	2576	5284,4	7538,8	11150	18045	700,5	161,8
експорт, всього	14572	23067	34228	49248	67021	460,6	1356,1
у т.ч. АПК у структур.експ.України,%	1581,9	2994,5	4668,8	6797	11285	713,3	166,0
зовн.торгов.сальдо, всього	616	47	-1908	-11422	-18532	-17916	7110
у т.ч. АПК	587,4	704,5	1798,7	2445	4526	7710	185
зерно: вир-во експорт	24454	20234	38016	29300	53300	218	182
питома вага,%, у: вир-ві експорті	1330	3861	12600	4207	16136	1213	383,5
внутр.баланс	5,4	19,1	33,1	14,3	30	24,6	15,7
насіння олійних: вир-во експорт	7,8	13,4	29,6	11,2	32,8	25	21,6
питома вага,%, у: вир-ві експорті	24164	16895	25636	25620	37279	13115	11659
внутрішній баланс	3521	4254	5596	6000	9400	267	156,7
цукор: вир-во експорт	913	980,3	480	1640	2710	296,8	165,2
питома вага,%, у: вир-ві експорті	25,9	23,0	8,6	27,3	28,83	2,93	1,53
внутрішній баланс	9,48	8,06	2,5	9,25	12,32	2,84	3,1
внутрішній баланс	437	320,4	705	776	1286	294,2	510
цукор: вир-во експорт	1780	2486	2140	1867	1572	-208	-295
питома вага,%, у: вир-ві експорті	320	722	320	68,9	45	-275	-23,9
внутрішній баланс	18	29	15	3,7	2,98	-15,02	-0,72
внутрішній баланс	6,7	6,65	2,4	2,3	2,5	- 4,2	0,2
внутрішній баланс	1780	3321	2050	1820	1611	- 169	-209
молоко: вир-во експорт	12700	13700	13700	12250	11762	92,6	96,0
питома вага, %,у: вир-ві експорті	101	155,4	253	178	192,7	190,8	108,2
внутрішній баланс	0,79	1,13	1,85	1,45	1,64	0,85	0,19
внутрішній баланс	8,68	8,16	11,7	8,7	0,72	-7,96	-7,98
внутрішній баланс	12607	13569	13480	12122	11613	92,1	95,8
м'ясо: вир-во експорт	1660	1725	1600	1850	1820	109,6	98,4
питома вага,%,у: вир-ві експорті	151,3	164,6	56	40,1	25,4	-131,9	-15,4
внутрішній баланс	9,1	9,5	3,5	2,16	1,39	-7,7	-0,77
Імпорт	12,3	2,3	3,3	1,6			
Імпорт	22,3	52,6	261	208	512	2309	246
Питома вага імпорту у внутр.балансі	1,8	3,26	14,45	10,3	21,6	19,8	11,3
Внутрішній баланс	1525,0	1613	1805,0	2018,0	2306,7	151,2	114,3

Джерело: розраховано автором з використанням статистичних щорічників України, моніторингів економічного й соціального розвитку підприємств і організацій АПК, звітів про стан зовнішньоекономічних відносин у системі агропромислового комплексу України за 2000 – 2008 рр.

Співвідношення між експортом та імпортом України за 10 міс. 2009р. від'ємне і складає – 1,26, зовнішньоторговельне сальдо також від'ємне і дорівнює 8,16 млрд. дол. США. За 2000-2008рр. зовнішньоторговельний обіг продукції халузі АПК зріс у 7 разів, з них експорт – у 7,13 рази, зовнішньоторговельне сальдо збільшилось у 7,7 рази. За 10 місяців 2009р. ЗТО зменшився в порівнянні з 2008р. на 3,1 млрд. дол. – (на 21%), експорт та імпорт зменшились відповідно на 1,5 млрд. дол. (на 16,6%) і 1,6 млрд. дол. (на 28,6%).

За досліджуваний період експорт зерна зріс у 12 разів – від 1310 тис. тонн у 2000р. до 16136 тис. тонн (табл.1), що склало 32,82% у 2008р та 36,9 % у 2009р. всього експорту АПК. Питома вага експорту зернових злаків у виробництві зросла з 5,4 % у 2000р. до 30% у 2008р. та 34,6 % у 2009р. Виробництво насіння олійних за наведені роки збільшилось у 2,67 рази і склало у 2008р. 9,4 млн. тонн, експорт насіння зріс у 2,97 рази і склав у 2008р. 2,71 млн. тонн, що дорівнює 12,32% в структурі експорту АПК, в 2009р. – 9,8%.

Традиційно значна частка експорту у 2008р. припадала на олію – 1,6 млн. тонн, або зросла в порівнянні з 2007 р. на 12,3 % у вартісному еквіваленті та зменшилась на 25,67% порівняно з 2007 р. у кількісному виразі (на 546 тис. тонн). У порівнянні з 2000р. експорт олії зріс у кількісному показнику у 2,71 рази, у вартісному – у 8,05 рази (з 236 до 1900 тис. дол. США).

Виробництво цукру в Україні у 2008р. знизилось порівняно з 2000р. на 11,3% (208 тис. тонн) і порівняно з 2007р. – на 15,8% (295 тис. тонн), питома вага його експорту у виробництві склала біля 3% порівняно з 18% у 2000р.

Виробництво молока знизилось у 2008р. на 7,4 та 4% порівняно з 2000 і 2007р.і на 1,2% за 10 місяців 2009р. в порівнянні з відповідним періодом 2008р. і склало 10,163 млн. тонн, експорт молокопродукції у 2008 р. зріс відповідно в 1,91 і 1,08 рази в порівнянні з 2000 і 2007 рр. і знизився за 10 місяців 2009 р. у 3,5 рази в порівнянні з відповідним періодом 2008р.

Виробництво м'яса у 2008р. порівняно з 2000р. зросло на 9,6% та знизилось на 1,6% відносно 2007р. У січні-жовтні 2009 р. реалізовано на забій худоби і птиці менше відповідного періоду 2008р. на 14,1 тис. тонн. Імпорт м'яса і м'ясопродуктів у 2008р. зріс в порівнянні з 2000р. у 23,1 рази і відносно 2007р. – у 2,46 рази. У 2008р. імпортовано м'яса і м'ясопродуктів 512 тис. тонн на суму 843,7 млн. дол. США за ціною 1647 дол. США за тонну. За 10 місяців 2009 р. імпортовано м'яса 92,4 % в порівнянні з відповідним

періодом 2008 р. В структурі спожитих в Україні м'яса і м'ясопродуктів питома вага імпорту у 2008р. склала 21,6%, що загрожує продовольчій безпеці країни щодо цього виду продукції. Внутрішні баланси таких видів харчових продуктів, як зерно, насіння олійних культур, м'яса і м'ясопродуктів у 2008р. порівняно з 2000 і 2007рр. збільшились відповідно на 54,3 і 45,5%; насіння олійних культур – у 2,56 і 1,66 рази; м'яса і м'ясопродуктів – на 51,2 і 14,3% і знизилась по: цукру на 11,7% (169 тис. тонн) та 15,6% (209 тис. тонн); молокопродуктах – на 7,9 і 4,2%. Для України надзвичайно важливо в умовах кризи досягти сталих глобальних конкурентних позицій в АПК у зв'язку з необхідністю фінансування імпорту енергоносіїв та інших стратегічних ресурсів. Крім того, у структурі імпортованих товарів у 2008р. продовжували зростати об'єми олії, цукру, м'яса, що склало відповідно 464;84;512 тис. тонн або перевищило рівень 2007р. в 1,19; 4,44; 2,46 рази.

За 2000-2008рр. в регіональній структурі зовнішньоекономічних відносин між АПК та країнами СНД і ЄС відбулися значні зміни: зовнішньоторговельний обіг між АПК України і країнами СНД зріс за цей період в 1,91 рази і склав у 2008р. 4915 млн. дол. США, при цьому питома вага його знизилась із 38,3% у 2000р. до 27% у 2008р. Експорт України до країн СНД зріс у 2,47 рази – від 803,7 млн. дол. США до 1988 млн. дол. США при зниженні питомої ваги в експорті АПК з 50,8 до 29,2% у 2008р. За 10 місяців 2009р. в структурі зовнішньоторговельного обігу частка країн СНД склала 24%, або зменшився на 32,3% за рахунок експорту – на 32,8% та імпорту – на 30,6%.

Частка Російської Федерації у структурі ЗТО АПК склала у 2008р. 15%, у 2000р. – 28,7% за абсолютного зростання експорту продукції АПК до Росії в 3,13 рази. Частка Російської Федерації в загальній структурі ЗТО за 10 місяців 2009 р. склала 13,3%, що на 33,6% менше ніж за відповідний період 2008 р.

Зовнішньоторговельний обіг між АПК України та країнами ЄС за 2000-2008рр. також зазнав суттєвих змін (дод. таб.2). Питома вага ЗТО АПК з країнами ЄС зросла від 23,4% у 2000р. до 34% і склала у 2008р. 6103 млн дол. США, що в 10,1 рази більше рівня 2000р., при цьому експорт продукції АПК зріс від 338 до 1446 млн дол. США, або у 4,28 рази, імпорт – відповідно з 267 до 2676 млн дол. США або в 10 разів. Питома вага країн СНД в експорті АПК у 2008р. склала 33,6% і зросла за 2008р. порівняно з 2007р. на 40%, імпорт зріс на 24% у 2008р. порівняно з 2007р. і склав 20,7% в імпорті продукції галузі.

Таблиця 2

**Зовнішньоекономічні відносини АПК України з країнами світу
(2007-2008рр.), млн. дол. США**

№ п/п	Країни	Експорт			Імпорт			Сальдо		Питома вага, %, 2008р. в:		Місце в:	
		2007р.	2008р.	2008 до 2007, %	2007р.	2008р.	2008 до 2007, %	2007р.	2008р.	експорті	імпорті	експорті	імпорті
Країни СНД		2717	3798	140	900	1117	124	1820	2681	33,6	20,7	1	2
1	у т.ч. Росія	1511	1988	132	640	788	123	871	1200	17,6	16,5	1	1
2	Казахстан	238	366	154	10	14	134	228	352	3,2	0,2	3	5
3	Білорусь	296	404	137	56	105	188	240	299	3,6	1,6	2	2
4	Азербайджан	103	183	177	7	14	186	96	169	1,6	0,2	4	6
5	Вірменія	72	97	135	13	18	145	59	79	0,9	0,9	5	3
6	Узбекистан	15	30	195	17	20	119	-2	10	0,3	0,3	6	4
Країни ЄС		2076	3508	169	1569	2676	170	507	832	31,0	39,6	2	1
1	у т.ч. Франція	201	274	136	142	256	180	59	18	2,4	3,8	2	3
2	Нідерланди	262	574	219	174	293	169	88	281	5,1	4,3	1	2
3	Німеччина	127	174	137	371	577	155	-244	-403	1,5	8,5	4	1
4	Англія	103	105	102	45	83	185	58	22	0,9	1,2	5	5
5	Угорщина	61	78	129	92	143	155	-31	-26	0,7	2,1	6	4
6	Бельгія	19	202	1064	33	74	223	-14	128	1,8	1,1	3	6
Інші країни		661	1287	194	459	862	188	211	874	11,4	12,7	3	3
1	у т.ч. США	19	26	135	237	447	189	-218	-312	0,23	6,6	5	1
2	Канада	1,5	2,2	153	21	38	181	-18,5	-36	0,02	0,6	7	6
3	Єгипет	225	396	176	32	51	161	193	345	3,5	0,75	2	5
4	Сауд. Аравія	349	660	189	2	75	3750	347	585	5,8	1,1	1	3
5	Індія	54	65	120	44	74	167	10	-9	0,6	1,1	4	4
6	Китай	30	22	72	119	172	144	-142	-122	0,2	2,5	6	2
7	Корея	1,4	116	8326	4	5	130	-3,6	111	0,1	0,1	3	7
Всього		6797	11285	166	4353	6760	155	2445	4525	100	100	x	x

Перше місце щодо експорту продукції галузі займають країни СНД (33,6%), друге – країни ЄС (31,0%). Стосовно імпорту на першому місці – країни ЄС, на другому – СНД (дод. таб.2). Із країн СНД найбільшу питому вагу щодо експорту та імпорту посідає Росія – відповідно 17,6 і 16,5%, Білорусь – 3,6 і 1,6%, Казахстан – 3,2 і 0,2%.

Таблиця 3

Регіональна структура товарообігу сільськогосподарської продукції України за 10 місяців 2009р. (млн.. дол.. США)

№ п/п	Країни	Товарообіг	Частка, %
1	Азії	3474,9	29,4
2	ЄС	3314,1	28,0
3	СНД	2836,2	24,0
4	Африканські	1092,6	9,2
5	Латинської Америки	429,2	3,6
6	інші	354,8	3,0
7	США	294,9	2,5

Таким чином, АПК є єдиною галуззю економіки України, яка за 10 місяців 2009р. зменшила свою експортну складову всього на 16,6% та знизила імпорт на 28,8%, збільшивши сальдо на 2,1%., що є виправданим доцільним в умовах світових кризових процесів. Аналіз виробництва основних харчових продуктів за 1990-2008рр. (табл. 7) та факторів, що впливають на рівень їх виробництва, свідчить про зростання залежності внутрішнього ринку від імпорту м'яса і м'ясопродуктів – у 2008р. і 2009р. їх імпорт в Україну склав у 2008р. 21,6% в структурі внутрішнього балансу і становив 512 тис. тонн, за 8 місяців 2009р. імпортовано м'яса і м'ясопродуктів 282,3 тис. тонн, що менше відповідного періоду 2008р. на 23,2 тис. тонн. У 2008р. вдруге за всю новітню історію України виробництво зерна злаків перевищило п'ятидесятиміліонний рубіж – у 1990р. було вирощено 51 млн. тонн, у 2008р. – 53,3 млн. тонн при урожайності 34,7 ц/га, у 2009р. – 47 млн. тонн при урожайності 30,8 ц/га, що на 12,9 ц/га у 2008р. більше рівня 2007р. і в 2009р. – відповідно на 9 ц/га.

Таблиця 4

Основні країни до яких експортується сільськогосподарська продукція України (10 місяців 2009р.) (млн. дол. США)

№ п/п	Країна	Експорт	Частка в експорті, %
1.	Російська Федерація	1140,3	14,8
2.	Саудовська Аравія	377,6	4,9
3.	Єгипет	368,4	4,8
4.	Індія	349,3	4,5
5.	Іспанія	332,3	4,3
6.	Бангладеш	288,3	3,7
7.	Туреччина	285,0	3,7
8.	Іран, Ісламська Республіка	254,0	3,3
9.	Нідерланди	250,0	3,2
10.	Сирійська Арабська Республіка	234,9	3,0
	Всього по вибраних країнах	3880,0	50,2
	Всього	7724,9	100

Таблиця 5

Основні країни з яких імпортується сільськогосподарська продукція до України (за 10 місяців 2009р.) (млн. дол. США)

№ п/п	Країна	Експорт	Частка в експорті, %
1.	Російська Федерація	456,3	11,1
2.	Німеччина	361,1	8,8
3.	Польща	319,9	7,8
4.	США	280,4	6,8
5.	Бразилія	229,5	5,6
6.	Туреччина	173,6	4,2
7.	Норвегія	164,7	4,0
8.	Нідерланди	159,3	3,9
9.	Франція	124,6	3,0
10.	Індонезія	111,4	2,7
	Всього по вибраних країнах	2380,8	58,1
	Всього	40097,6	100

Таблиця 6

Динаміка виробництва основних видів продукції сільського господарства та поголів'я худоби і птиці (1990-2009рр.), млн. т, млн. голів

Показники	1990р	2000р.	2007р.	2008р.	2009р. (10 міс.)	2008р. в % до:		2009р. (10 міс.) в % до:		Програма на 2015р.
						1990р	2007р.	1990р	2008р	
Зерно	51,0	24,5	29,3	53,3	47,0	106,7	181,9	92,1	88,2	50
Цукровий буряк	44,3	13,2	17,1	13,7	9,85	30,9	80,1	22,2	71,9	25
Насіння соняшнику	2,57	3,46	4,2	6,5	6,55	252,9	154,8	254,9	100,8	15
Картопля	16,73	19,84	19,1	19,5	19,55	116,5	100,0	116,8	100,2	18
Овочі	6,66	5,82	6,80	8,0	7,75	120,0	117,6	116,4	0,97	8
Плоди,ягоди	2,90	1,45	1,5	1,5	1,5	52,0	100,0	52	100,0	3,2
Виноград	0,84	0,51	0,4	0,42	0,43	49,4	94,0	51	102,3	0,8
М'ясо	4,36	1,66	1,85	1,82	1,81	41,7	98,3	41,5	99,4	5,1
Молоко	24,5	12,7	12,3	11,76	10,16	48,0	95,6	41,5	86,4	20
Яйця, млрд. шт.	16,3	8,8	14,0	14,9	13,46	91,5	106,6	83,4	88,3	17
Вовна (тис. т)	29,8	3,4	3,7	3,4		12,4	109,0			
Поголів'я ВРХ	24,6	9,4	5,7	5,16	5,399	20,9	90,5	21,9	104,6	
в т.ч. корови	8,4	5,0	3,1	2,92	2,827	34,8	94,2	33,6	96,8	
свині	19,4	7,7	7,3	6,44	7,497	33,2	88,2	38,6	116,4	
вівці	8,4	1,9	1,7	1,72	1,941	20,5	101,0	23,1	112,8	
птиця	246	124	168	177	209,0	71,9	105,3	84,9	11,8	

Джерело: розраховано автором з використанням статистичних щорічників України, моніторингів економічного і соціального розвитку підприємств і організацій АПК за 1990-2009рр. (10 міс.)

**Країни з найвищими показниками зовнішньоторговельного обігу
сільськогосподарської продукції України за 10 місяців 2009р.
(млн. дол. США)**

№ п/п	Країна	ЗТО	Сальдо	Частка в обсягу, %
1.	Російська Федерація	1596,6	684,1	13,5
2.	Польща	500,2	- 139,7	4,23
3.	Туреччина	458,3	111,1	3,88
4.	Німеччина	439	- 282,4	3,72
5.	Нідерланди	409,2	90,7	3,46
6.	Єгипет	408,1	328,8	3,45
7.	Іспанія	405,9	258,8	3,43
8.	Індія	394,5	304,1	3,34
9.	Саудівська Аравія	377,6	377,6	3,19
10.	Франція	343,5	94,3	2,91
	Всього по вибраним	5333,8	1827,5	45,12
	Всього	11822,5	3627,3	100

Порівняно з 2007р. виробництво зерна збільшилось 2008р. в 1,82 раза, 2009р. – в 1,60 раза або на 1,9 млн. га, що зумовлено як зростанням урожайності відповідно в 1,6 та 1,41 рази, так і площі їх збирання на 14%. Рекордним виявилися 2008-2009рр. і щодо виробництва насіння соняшнику – 6,5 та 6,6 млн. тонн, що більше рівня 1990р. у 2,53 раза при збільшенні посівних площ та урожайності на 25% в порівнянні з 2007р. Зростання виробництва продукції рослинництва пов'язано з підвищенням рівня конкурентоспроможності наведених видів продукції та зростанням ефективності зовнішньоекономічних операцій. Значне зниження виробництва за 1990-2009рр. відбулось по цукрових буряках на 69% у 2008р. та в 4,5 рази у 2009р. та по основних видах продукції тваринництва. Так, у зв'язку із зниженням поголів'я великої рогатої худоби, з них корів, свиней та овець у 2008р. в порівнянні з 1990р. у 4,77; 2,88; 3,0; 4,88 разів, виробництво м'яса, молока та вовни знизилось у 2,4; 2,08; 8,0 разів у порівнянні з 1990р. Станом на 1 листопада 2009р. поголів'я великої рогатої худоби в порівнянні з 2008р. зросло на 4,6%, корів – знизилось на 3,2%, поголів'я свиней,

овець і птиці зросло відповідно на 16,4%; 12,8%; 18%, тому є надія, що виробництво основних видів продукції тваринництва у 2009р. хоч і не в значній мірі, але зросте в порівнянні з 2008р.

Зміщення акцентів на потреби структурної перебудови галузі та підвищення її конкурентоспроможності сприяло б послабленню кризових явищ та прискорило б її вихід на шлях стійкого зростання вітчизняного товаровиробника сільськогосподарської продукції необхідно підтримати заходами, що дадуть імпульс до розширеного відтворення, без чого буде складно забезпечити розширення виробництва і експорту продукції, у зв'язку з тим, що в післякризовий період темпи зростання світової економіки будуть невисокими, а звідси попит на продукцію АПК на світовому ринку буде стриманим.

Література:

1. Парламентський вимір європейської інтеграції. – К.: «Нора-Прінкт» – 2005. –104с.

2. Школьний О.О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств: Монографія.– Умань, 2007 – 306 с.

3. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року // Постанова КМУ від 19.09.2007р. №1158-К, 2007-33 с.

4. Зубець М.В. Розвивати внутрішній аграрний ринок // Економіка АПК. – 2007. –№1. –С.50.

5. Наталія Палій. Прогресія регресу, або хто винен в Українській кризі // Дзеркало тижня – № 19 (747) 30.05.2009р.

6. Звіти про стан зовнішньоекономічних відносин у системі агропромислового комплексу України за 2000-2008 рр. і 4 міс. 2007-2008 рр., 10 міс. 2009р.

7. Моніторинги економічного і соціального розвитку підприємств і організацій АПК за 2000-2008 рр., 10 міс. 2008 – 2009 рр.